

**NEGATYWNE DOŚWIADCZENIA MŁODZIEŻY
W TRAKCIE PANDEMII
RAPORT Z BADAŃ ILOŚCIOWYCH**

Autorki:

Katarzyna Makaruk

Joanna Włodarczyk

Renata Szredzińska

Redakcja: Sylwia Romańczak

Badanie zostało sfinansowane ze środków Facebook Polska

Copyright © 2020 Fundacja Dajemy Dzieciom Się

Fundacja Dajemy Dzieciom Się

03-926 Warszawa

ul. Walecznych 59

Tel. (22) 616 02 68

fdds@fdds.pl

www.fdds.pl

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę prowadzi systematyczną diagnozę skali problemu przemocy wobec dzieci, której celem jest pogłębienie oraz uaktualnienie wiedzy na temat wiktyimizacji dzieci i młodzieży oraz jej uwarunkowań.

W związku z pandemią Covid-19 od 25 marca 2020 do końca roku szkolnego, w ramach dystansowania społecznego, w polskich szkołach po raz pierwszy prowadzona była edukacja zdalna. Ponadto od 1 kwietnia do 19 kwietnia obowiązywał zakaz wychodzenia z domu bez opieki dorosłych osób, które nie ukończyły 18 lat, a do 17 maja osób, które nie ukończyły 13 lat.

Badanie miało na celu poznanie skali doświadczania przez młodzież różnego rodzaju przemocy i krzywdzenia w okresie zamknięcia szkół. Dodatkowo poruszono w nim temat dobrostanu młodzieży: samopoczucia, zadowolenia z życia, wsparcia społecznego oraz podejmowania zachowań autodestrukcyjnych.

Tabela 1. Struktura próby badawczej

	N	%
Płeć		
dziewczyna	244	48,8
chłopak	256	51,2
Wiek		
13-15 lat	306	61,2
16-17 lat	194	38,8
Wielkość miejscowości		
wieś	222	44,4
miasto	278	55,6
Ogółem	500	100

Badanie zostało oparte na metodologii i kwestionariuszu Juvenile Victimization Questionnaire (JVQ; Hamby, Finkelhor, 2004; Hamby, Finkelhor, Ormrod, Turner, 2004; Hamby, Finkelhor, Turner, Kracke, 2011), który został opracowany przez amerykańskie Centrum Badań nad Przestępstwami wobec Dzieci (Crimes Against Children Research Center) przy Uniwersytecie New Hampshire. W Stanach Zjednoczonych kwestionariusz JVQ jest wykorzystywany do realizacji cyklicznych badań National Survey of Children's Exposure to Violence (NatSCEV).

Do tej pory, FDDS korzystając z kwestionariusza JVQ zrealizowała dwie edycje diagnozy problemu przemocy wobec dzieci, w 2012 i 2018 roku (Włodarczyk, Makaruk, 2013, Włodarczyk, Makaruk, Michalski, Sajkowska, 2018).

Tegoroczne badanie zawiera wybrane pytania kwestionariusza. Ponadto został on lekko zmodyfikowany i dostosowany do sytuacji młodzieży.

Przemoc ze strony bliskich dorosłych:

- przemoc fizyczna
- przemoc psychiczna

Bycie świadkiem przemocy w domu:

- bycie świadkiem przemocy między rodzicami
- bycie świadkiem przemocy wobec rodzeństwa

Przemoc rówieśnicza:

- przemoc fizyczna
- przemoc psychiczna

Wykorzystywanie seksualne:

z kontaktem fizycznym

- niechciany dotyk ze strony dorosłego
- niechciany dotyk ze strony rówieśnika
- kontakt seksualny przed 15. r. ż. z osobą dorosłą

bez kontaktu fizycznego

- słowna przemoc seksualna
- werbowanie do celów seksualnych w internecie
- ekshibicjonizm: otrzymywanie niechcianych nagich zdjęć

Czynniki rodzinne:

- nadużywanie alkoholu w rodzinie
- zażywanie narkotyków w rodzinie
- choroba psychiczna w rodzinie

Dobrostan psychiczny:

- zadowolenie z życia
- ocena samopoczucia
- wsparcie społeczne
- samookaleczenia
- próby samobójcze

Cel badania:

- określenie skali występowania różnych form krzywdzenia młodzieży,
- ocena dobrostanu psychicznego młodzieży,
- ocena wsparcia społecznego młodzieży,
- dostarczenie danych, które staną się podstawą sformułowania rekomendacji.

Doświadczenie krzywdzenia

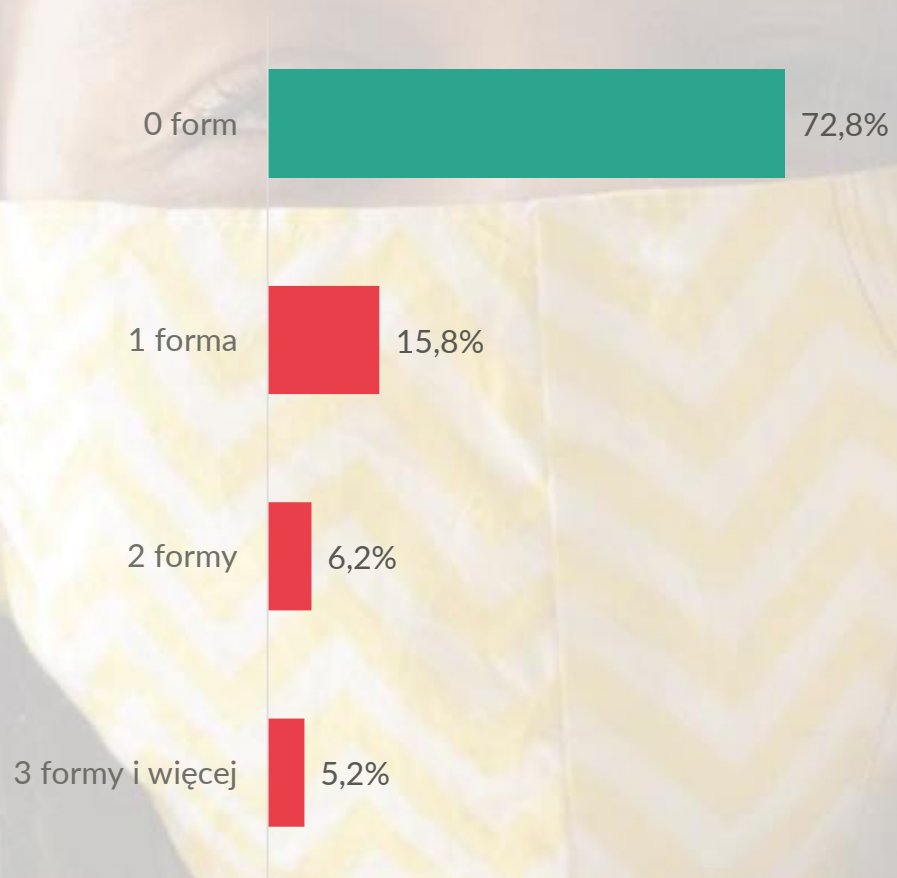
- Ponad co czwarty respondent (27,2%) w wieku 13-17 lat doświadczył w okresie od połowy marca do końca czerwca co najmniej jednej z badanych form krzywdzenia.
- 15,8% respondentów doświadczyło jednej, 6,2% – dwóch, a 5,2% co najmniej trzech form krzywdzenia.
- Krzywdzenia istotnie częściej doświadczały dziewczyny niż chłopcy (34,8% vs 19,9%, $p < 0,01$) i starsze nastolatki w wieku 16-17 lat niż młodsze w wieku 13-15 lat (33,5% vs 23,2%, $p < 0,05$).
- Doświadczenie krzywdzenia występowało częściej w grupie osób, które w swoim życiu mieszkały z osobą, która nadużywała środków psychoaktywnych – głównie alkoholu (50,7% vs 23,1%, $p < 0,01$) oraz w przypadku osób, które mieszkały z osobą cierpiącą na chorobę psychiczną (53,3% vs 24,6%, $p < 0,01$).

- W badanym okresie ponad co siódmy respondent (15%) doznał przemocy ze strony rówieśników, co dziewiąty (10,8%) ze strony bliskiej osoby dorosłej. Co 20 osoba (5,4%) była świadkiem przemocy wobec rodzica lub innego dziecka.
- Wykorzystywania seksualnego doświadczyło 10,2% respondentów, w tym 9,2% zostało wykorzystanych seksualnie bez kontaktu fizycznego, a 2,6% respondentów z kontaktem fizycznym.

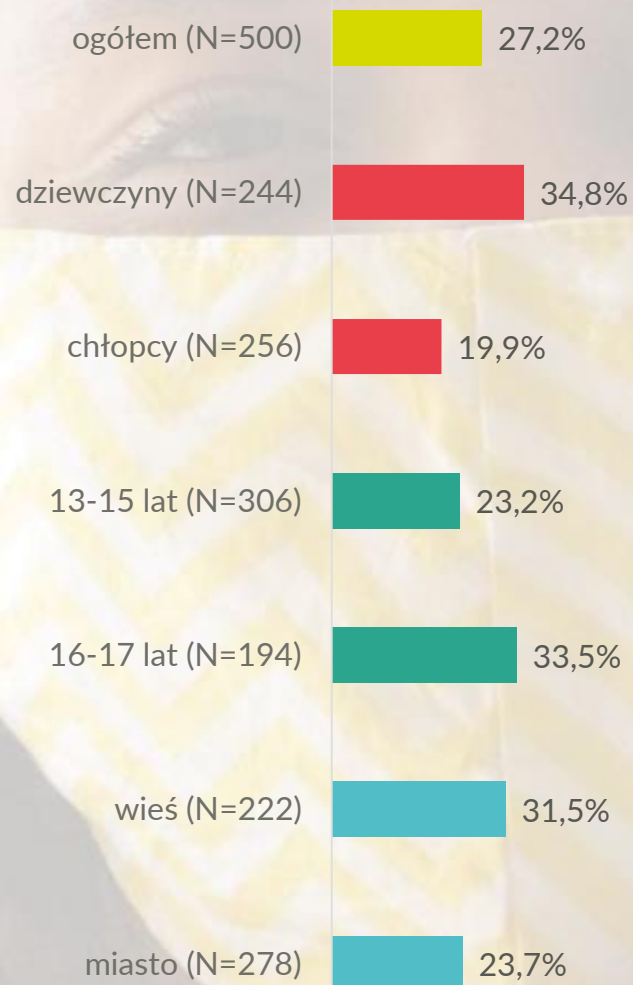

Wykres 1. Liczba doświadczonych form krzywdzenia, N=500

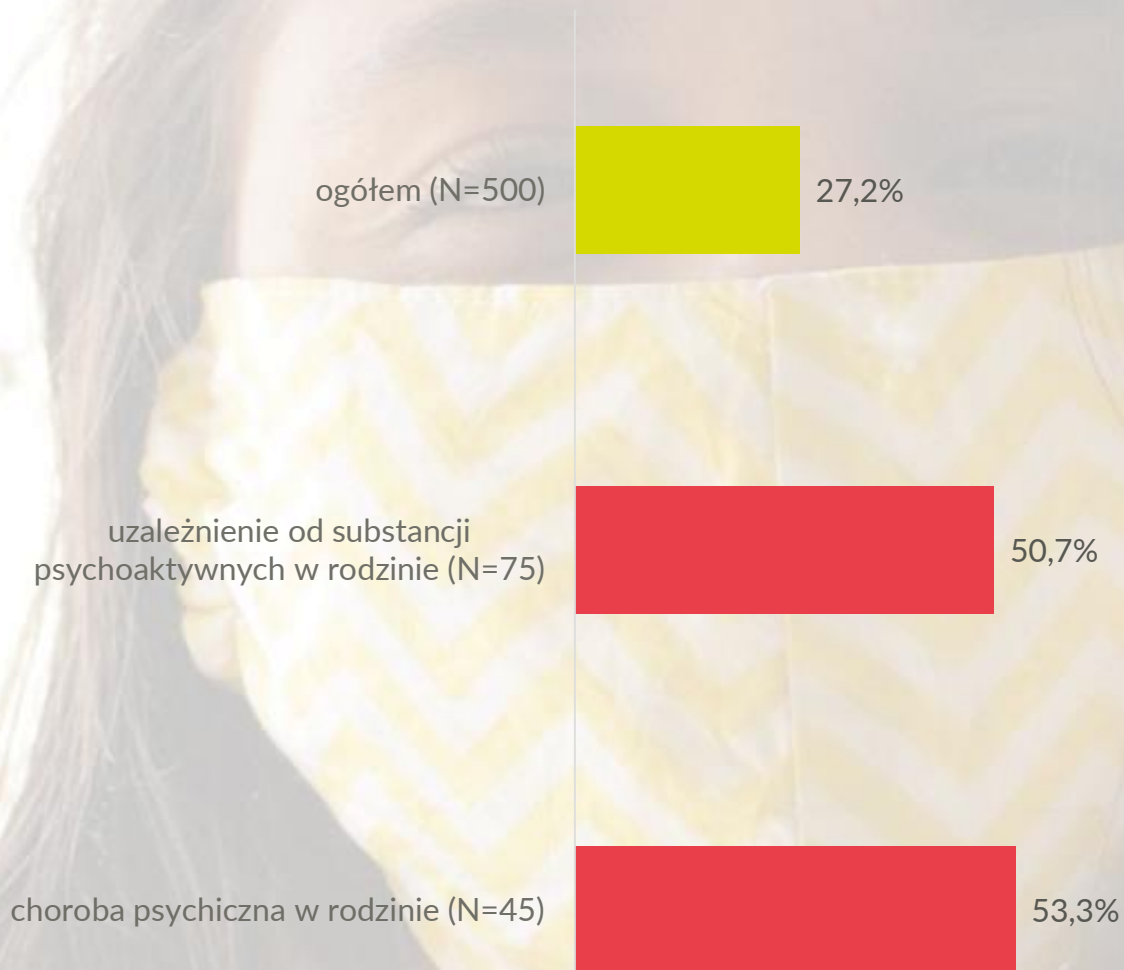

Wykres 2. Doświadczenie krzywdzenia w podziale na płeć, wiek i wielkość miejscowości

Wykres 3. Doświadczenie krzywdzenia z uwzględnieniem czynników rodzinnych

Wykres 4. Doświadczenie głównych kategorii krzywdzenia, N=500

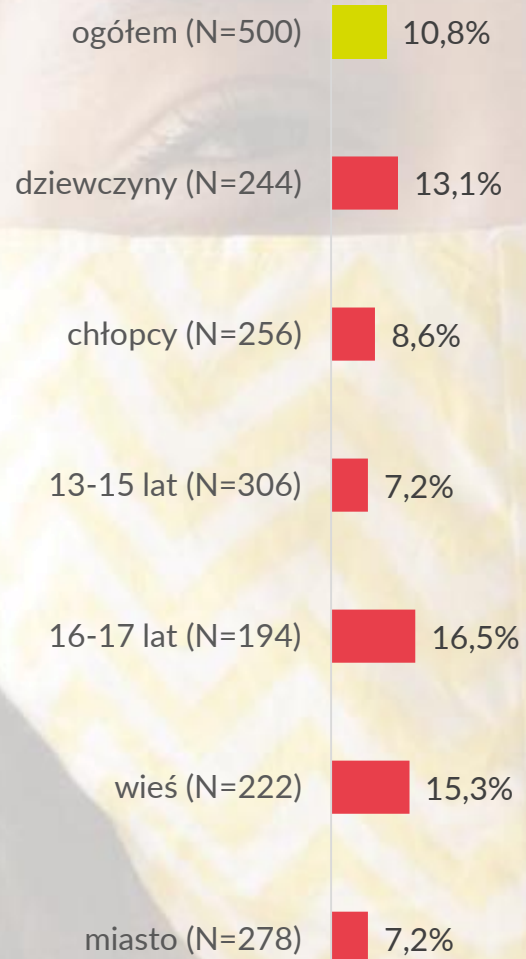
Przemoc ze strony bliskich dorosłych

- Prawie co dziewiąty (10,8%) w wieku 13-17 lat doświadczył w okresie od połowy marca do końca czerwca przemocy ze strony bliskich dorosłych.
- Istotnie częściej przemocy ze strony bliskich osób dorosłych doświadczyły starsze nastolatki: 16,5% w wieku 16-17 lat vs. 7,2% w wieku 13-15 lat ($p < 0,01$).
- Również istotnie częściej przemocy ze strony bliskich osób dorosłych doświadczyły nastolatki mieszkające na wsi niż w mieście: 15,3% vs. 7,2% ($p < 0,01$).
- Przemoc ze strony bliskich dorosłych, której doświadczali nastolatki, to przede wszystkim przemoc psychiczna. Przemocy psychicznej doświadczyło 9,2% respondentów, zaś przemocy fizycznej trzy razy mniej – 3,2% badanych.

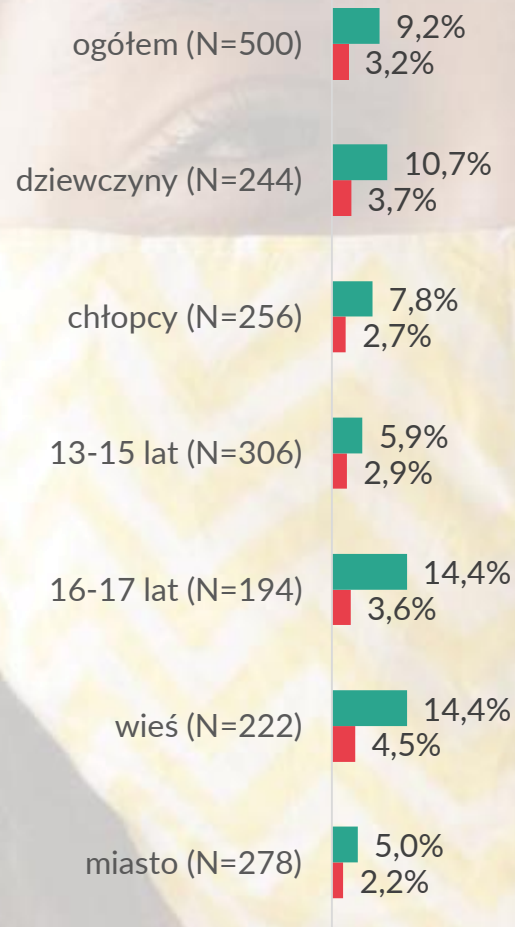

Wykres 5. Doświadczenie przemocy ze strony bliskich dorosłych w podziale na płeć, wiek i wielkość miejscowości

Wykres 6. Doświadczenie przemocy psychicznej i fizycznej ze strony bliskich dorosłych w podziale na płeć, wiek i wielkość miejscowości

■ przemoc psychiczna ze strony bliskich dorosłych
■ przemoc fizyczna ze strony bliskich dorosłych

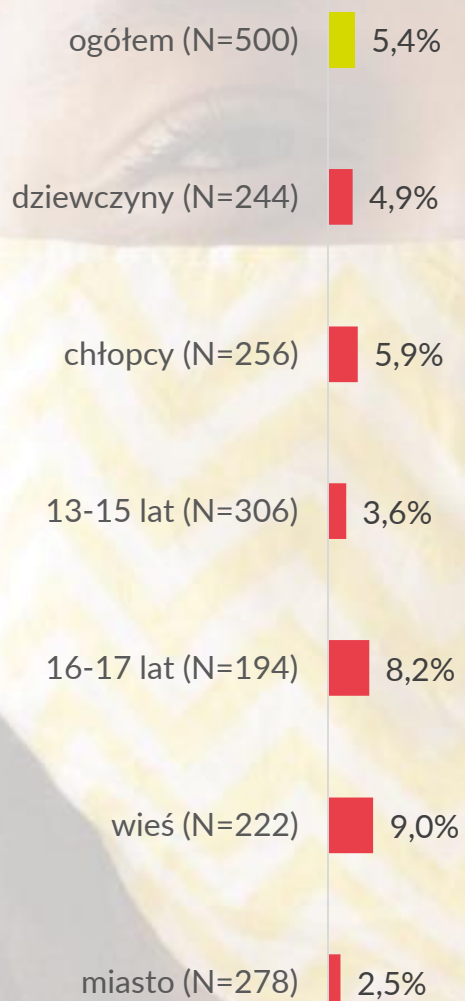
Bycie świadkiem
przemocy w domu

- 1 na 20 badanych (5,4%) był świadkiem przemocy w domu w okresie od marca do czerwca 2020 roku.
- Istotnie częściej świadkami przemocy byli starsi nastolatki (8,2% w wieku 16-17 lat vs. 3,6% w wieku 13-15 lat, $p < 0,05$) oraz osoby mieszkające na wsi (9,0% wieś vs. 2,5% miasto, $p < 0,01$).
- Wśród badanych sytuacji były zarówno sytuacje przemocy osoby dorosłej wobec innego dziecka – świadkami ich było 3,6% nastolatków, jak i sytuacje przemocy między rodzicami/opiekunami – świadkami było 2,4% nastolatków.

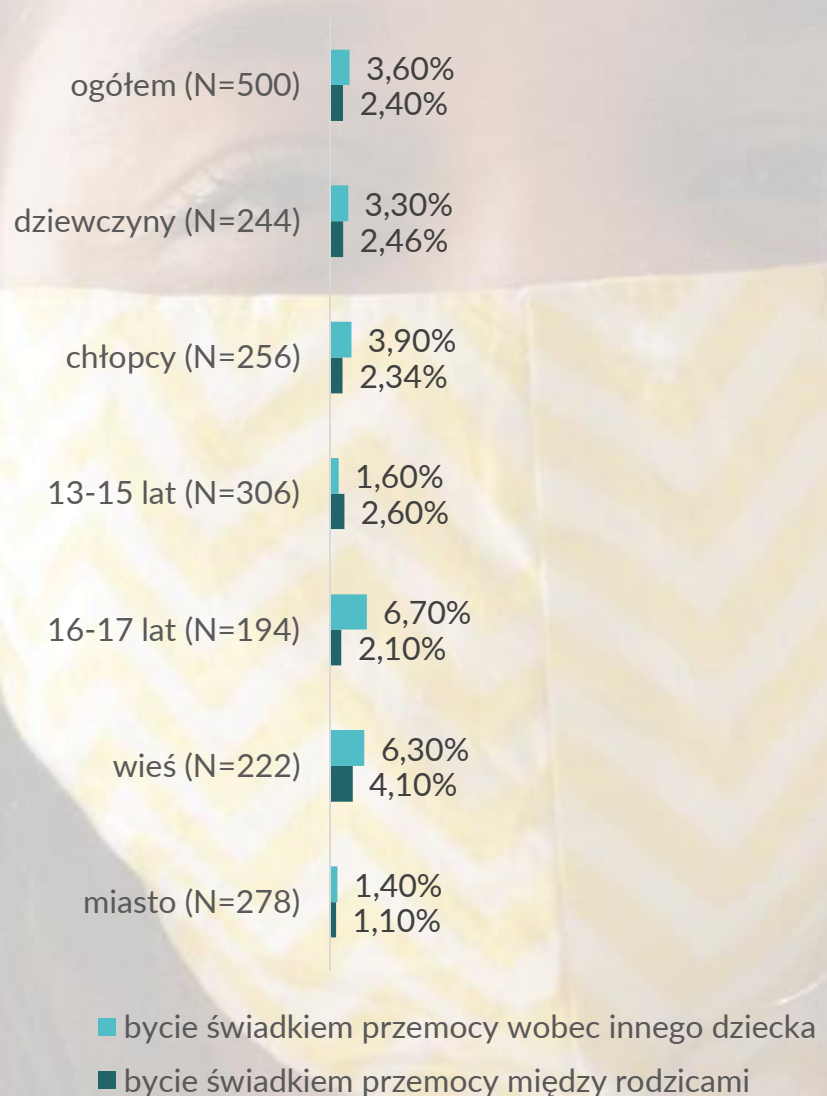

Wykres 7. Bycie świadkiem przemocy w domu podziale na płeć, wiek i wielkość miejscowości

Wykres 8. Bycie świadkiem przemocy wobec rodzica i innego dziecka w podziale na płeć, wiek i wielkość miejscowości

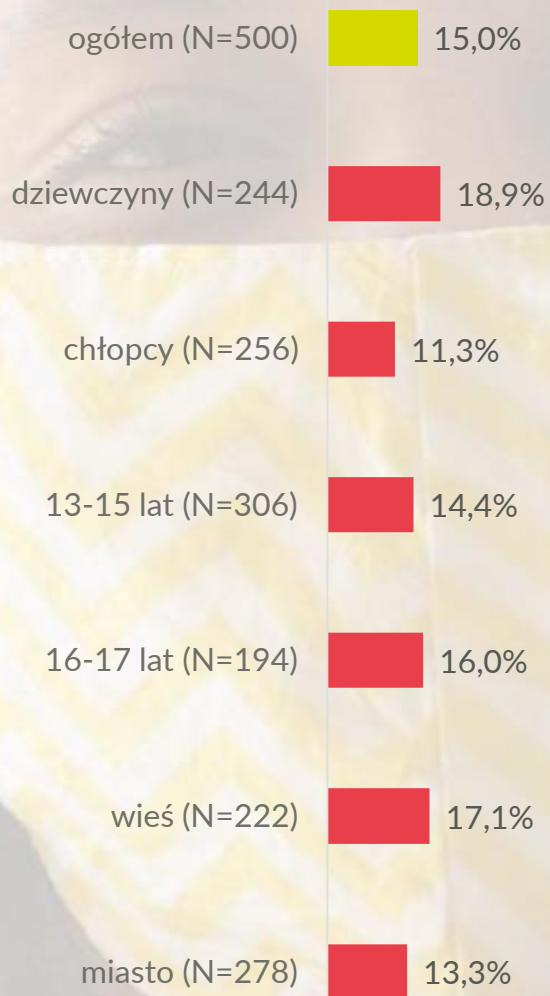
Przemoc rówieśnicza

- Przemocy ze strony rówieśników doświadczyło 15% respondentów. Istotnie częściej były to dziewczyny niż chłopcy (18,9% vs 11,3%, $p < 0,05$).
- Co dziewiąta badana osoba (10,8%) twierdzi, że została specjalnie uderzona przez rówieśnika. W wyniku zaistniałej sytuacji, prawie co piąta osoba (18,5%) skarżyła się na ból, siniaki, skaleczenie lub złamanie.
- Co szesnasty respondent (6,4%) doświadczył ze strony rówieśnika przemocy psychicznej.

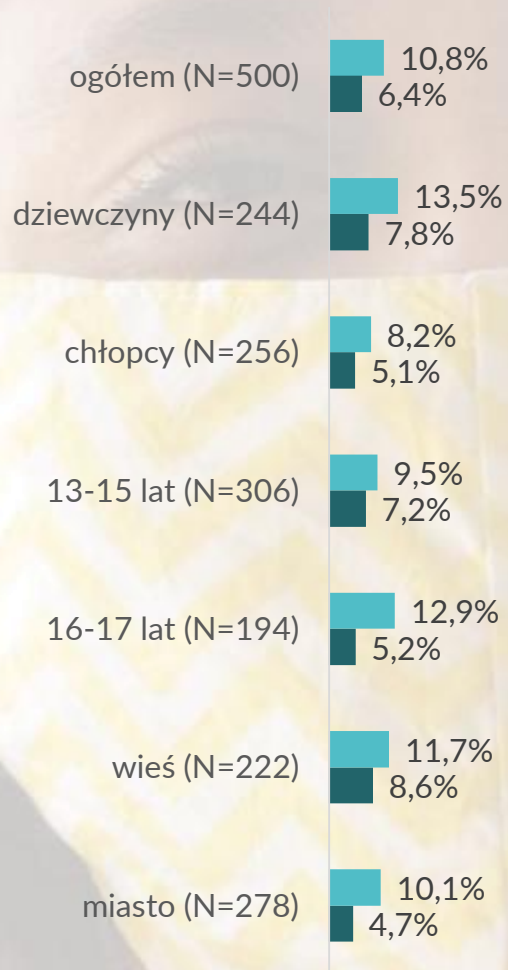

Wykres 9. Doświadczenie przemocy rówieśniczej w podziale na płeć, wiek i wielkość miejscowości

Wykres 10. Doświadczenie przemocy psychicznej i fizycznej ze strony rówieśników w podziale na płeć, wiek i wielkość miejscowości

■ przemoc fizyczna ze strony rówieśników
■ przemoc psychiczna ze strony rówieśników

Wykorzystywanie seksualne

- Ogółem wykorzystywania seksualnego doświadczył co dziesiąty badany – 10,2%.
- Wykorzystywania seksualnego z kontaktem fizycznym doświadczyło 2,6% nastolatków, zaś bez kontaktu fizycznego – 9,2%.
- Wykorzystywania seksualnego z kontaktem fizycznym istotnie częściej doświadczyli nastolatki mieszkający na wsi niż w mieście (4,5% vs 1,1%, $p < 0,05$). Natomiast wykorzystywania seksualnego bez kontaktu fizycznego – starsze nastolatki w wieku 16-17 lat niż młodsze w wieku 13-15 lat (12,9% vs 6,9%, $p < 0,05$).
- Wykorzystywanie seksualne bez kontaktu fizycznego miało formę otrzymywania niechcianych nagich zdjęć (5,2%), słownej przemocy seksualnej (4,6%) oraz werbowania w internecie do celów seksualnych (3,4%).
- Wykorzystywanie seksualne z kontaktem fizycznym miało formę niechcianego kontaktu seksualnego z osobą dorosłą (1,8%), rówieśnikiem (1,2%) lub kontaktu seksualnego nastolatków przed ukończeniem 15. r. ż. z osobą dorosłą (1,0%), czyli poniżej prawnego minimalnego wieku, w którym można wyrazić zgodę na kontakt seksualny.

Wykres 11. Doświadczenie wykorzystywania seksualnego w podziale na płeć, wiek i wielkość miejscowości

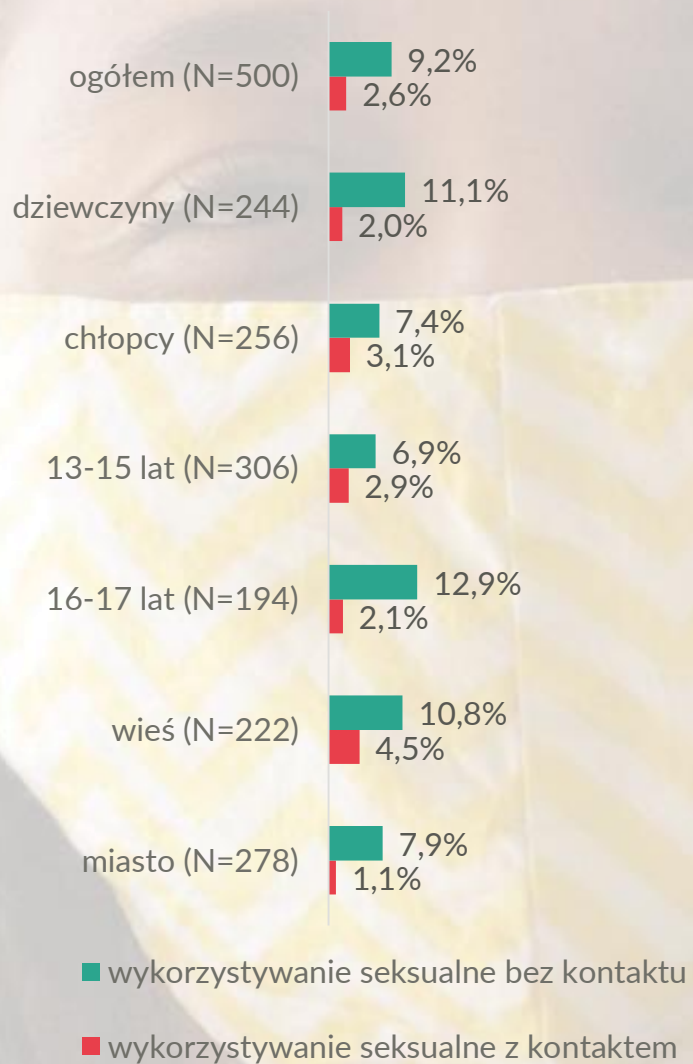

Tabela 2. Doświadczenie wykorzystywania seksualnego w podziale na formy, N=500

Kategoria	Forma	%
wykorzystywanie seksualne bez kontaktu fizycznego (9,2%)	ekshibicjonizm: otrzymywanie niechcianych nagich zdjęć	5,2%
	słowna przemoc seksualna	4,6%
	werbowanie w internecie do celów seksualnych	3,4%
wykorzystywanie seksualne z kontaktem fizycznym (2,6%)	niechciany dotyk ze strony dorosłego	1,8%
	niechciany dotyk ze strony rówieśnika	1,2%
	kontakt seksualny przed 15. r. ż. z os. dorosłą	1,0%

Dobrostan psychiczny młodzieży

- Połowa badanych (49,8%) była w pierwszym okresie pandemii zadowolona ze swojego życia, natomiast co trzecia osoba (33,4%) oceniła je negatywnie.
- Istotnie częściej chłopcy niż dziewczyny (18,36% vs 8,2%, $p < 0,05$) byli zdecydowanie zadowoleni ze swojego życia.
- Respondenci byli w tym czasie głównie zadowoleni z braku konieczności chodzenia do szkoły (50,6%), większej ilości czasu na odpoczynek (49,6%) oraz braku stresu szkolnego (49,0%).
- To, co było dla większości badanych trudne, to brak możliwości spotkania z kolegami i koleżankami (63,2%) i konieczność siedzenia w domu (51,4%).
- Prawie co trzeci respondent (30,8%) uznał, że w badanym okresie jego samopoczucie pogorszyło się, co piąty (18%) stwierdził, że poprawiło się, a prawie połowa badanych (47,6%) nie zauważyła w tym czasie zmiany.
- Na gorsze samopoczucie skarżyły się istotnie częściej dziewczyny niż chłopcy (36,5% vs 25,4%, $p < 0,05$).

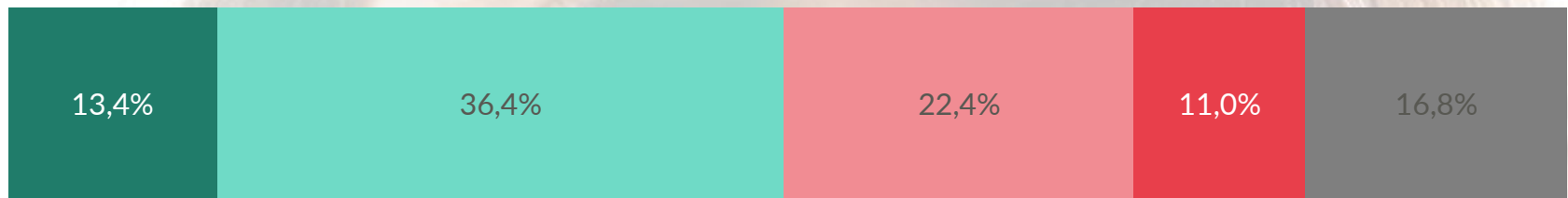

- Co jedenasty badany (9,2%) przyznał, że w swoim życiu okaleczał się. Prawie połowa (47,8%) tych osób twierdzi, że w pierwszym okresie pandemii miało to miejsce rzadziej niż wcześniej. 4,4% respondentów okaleczało się częściej niż przed pandemią, natomiast 6,5% zaczęło się wtedy celowo ranić. 28,3% badanych, którzy się okaleczali, nie chcieli udzielić odpowiedzi na pytanie o okaleczanie się w badanym czasie.
- W pierwszym okresie pandemii 2,9% respondentów w wieku 15-17 lat próbowało popełnić samobójstwo.

Wykres 12. Zadowolenie z życia w pierwszym okresie pandemii, N=500

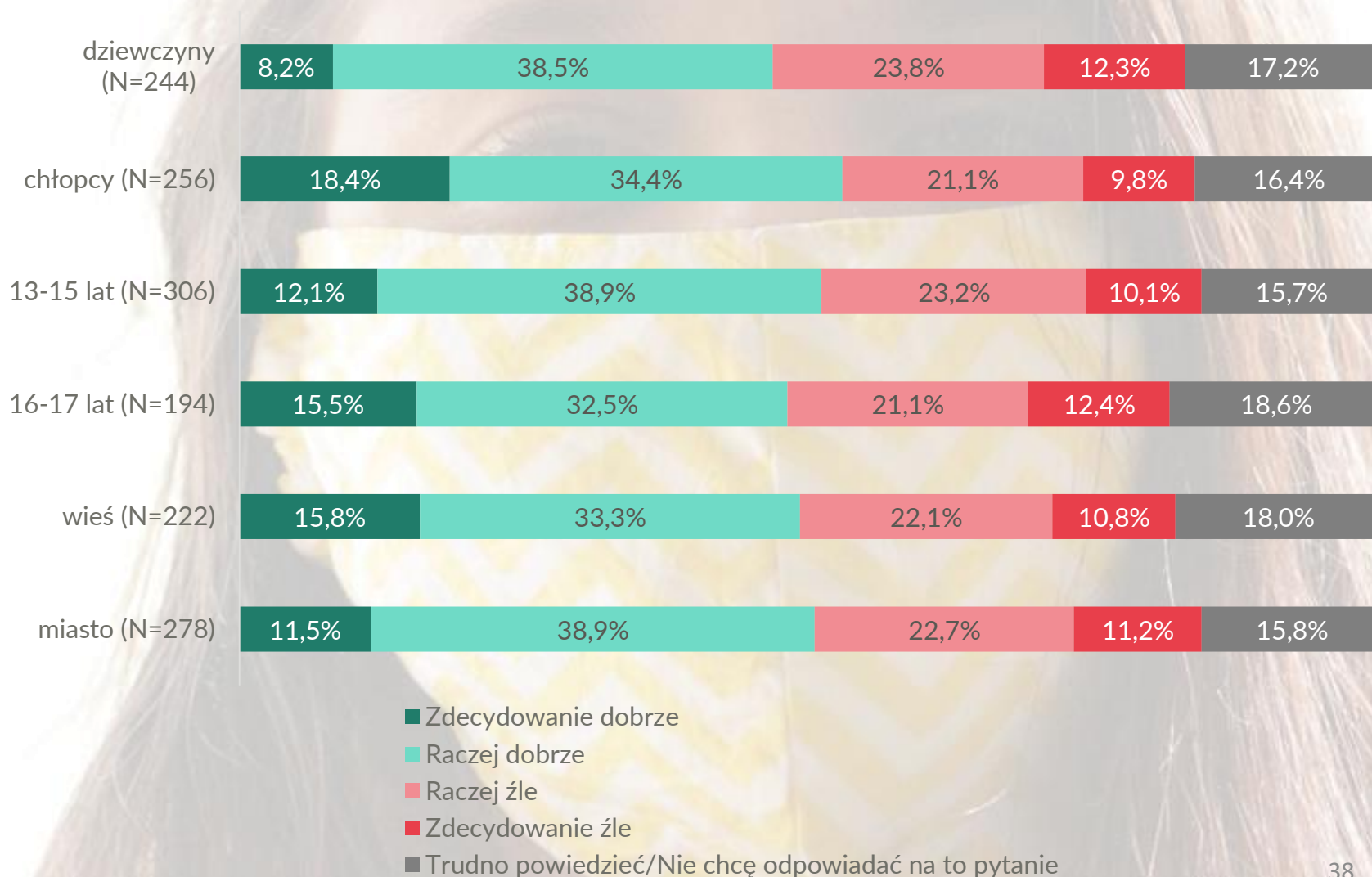
Jak ogólnie oceniasz zadowolenie ze swojego życia w pierwszym okresie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii?

- Zdecydowanie dobrze
- Raczej dobrze
- Raczej źle
- Zdecydowanie źle
- Trudno powiedzieć/Nie chcę odpowiadać na to pytanie

Wykres 13. Zadowolenie z życia w pierwszym okresie pandemii w podziale na płeć, wiek i wielkość miejscowości
Jak ogólnie oceniasz zadowolenie ze swojego życia w pierwszym okresie pandemii w porównaniu do czasu sprzed pandemii?

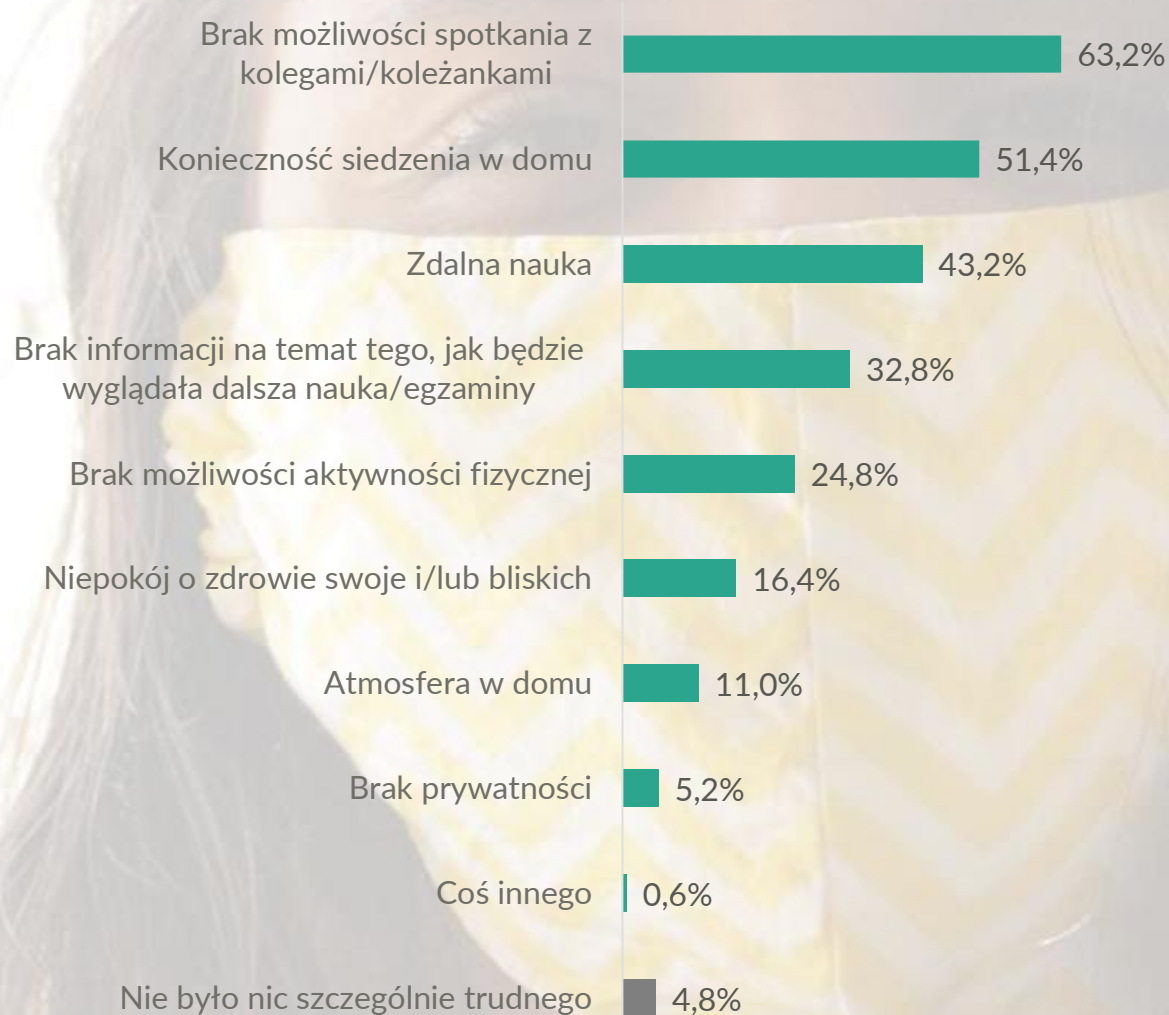

Wykres 14. Pozytywne strony pierwszego okresu pandemii, N=500
Z czego byłeś/aś szczególnie zadowolony/a w tym okresie?

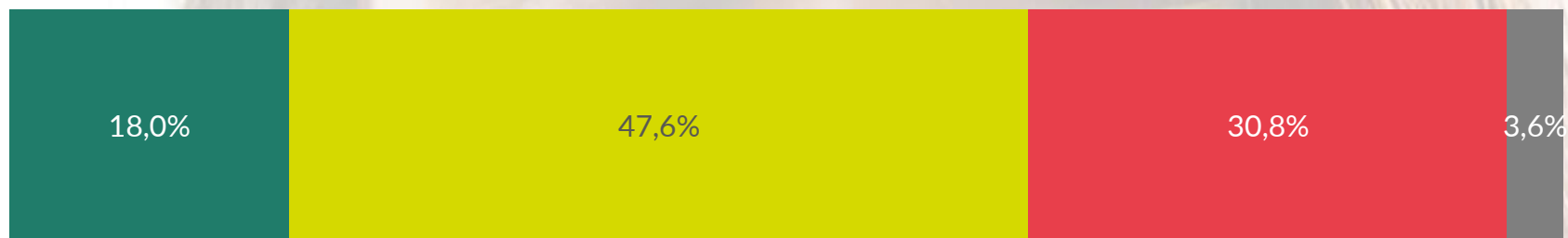

Wykres 15. Negatywne strony pierwszego okresu pandemii, N=500
Co było szczególnie trudne dla Ciebie w tym okresie?

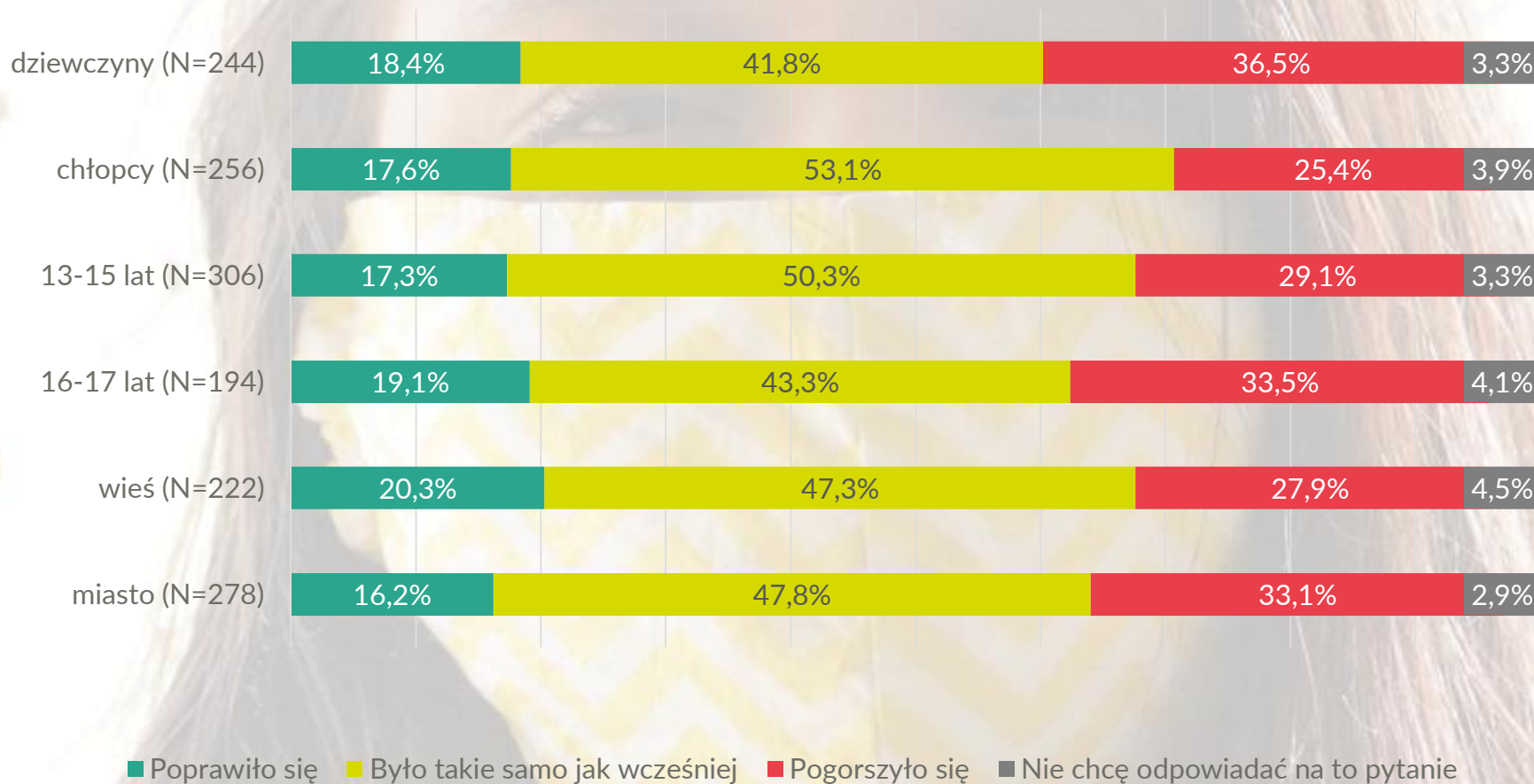
Wykres 16. Samopoczucie w pierwszym okresie pandemii, N=500
Czy Twoje samopoczucie w pierwszym okresie pandemii...?

■ Poprawiło się ■ Było takie samo jak wcześniej ■ Pogorszyło się ■ Nie chcę odpowiadać na to pytanie

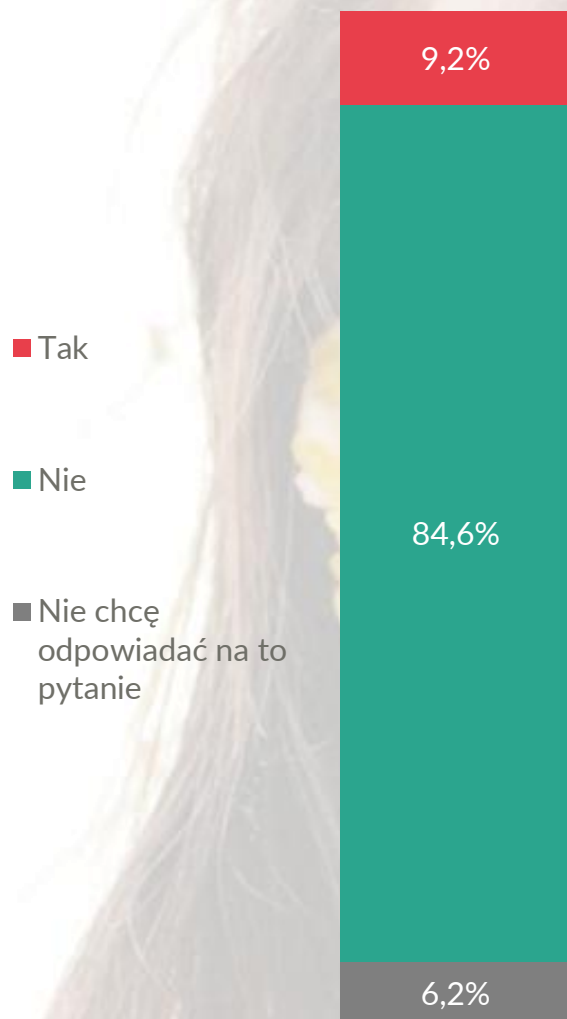

Wykres 17. Samopoczucie w pierwszym okresie pandemii
Czy Twoje samopoczucie w pierwszym okresie pandemii...?

Wykres 18. Samookaleczenia, N=500
Czy kiedykolwiek specjalnie się zraniłeś/aś?

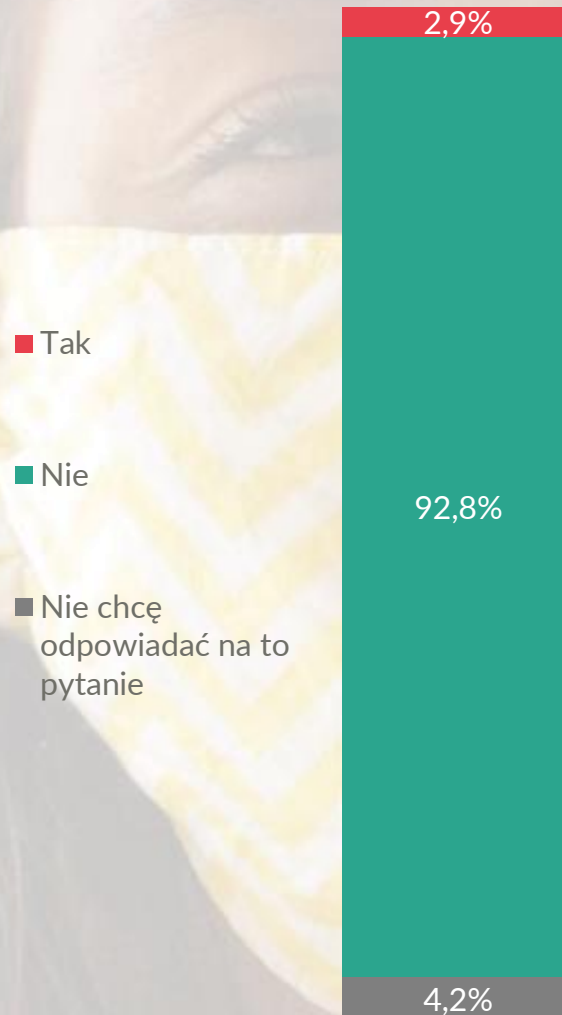

Wykres 19. Samookaleczenia w pierwszym okresie pandemii, N=46
Czy w pierwszym okresie pandemii samookaleczyłeś/aś się...?

Wykres 20. Próby samobójcze w okresie pandemii, N=307
Czy w pierwszym okresie pandemii próbowałeś/aś popełnić samobójstwo?

Wsparcie
społeczne

- Zdecydowana większość badanych (87,4%) miała w swoim otoczeniu przynajmniej jedną osobę, do której mogła się zwrócić w trudnej sytuacji. Ponad połowa badanych (51,6%) wskazała kilka, a 11,6% wiele takich osób. Co czwarty (24,2%) respondent przyznał, że w trudnej sytuacji może otrzymać wsparcie od jednej osoby, natomiast co jedenasty (9%) nie może liczyć na nikogo.
- Najczęściej osobą wspierającą była matka – wskazywało na nią aż 2/3 badanych (67,2%). W drugiej kolejności badani mogli liczyć na wsparcie kolegi lub koleżanki (42,8%). Na trzecim miejscu wymieniany był ojciec (40%), a następnie brat, siostra lub inne dziecko z rodziny (29,8%).
- Co szósty badany (16,2%) mógł liczyć na wsparcie innego dorosłego z rodziny. Co szesnasty respondent (6,4%) wskazał na nauczyciela lub nauczycielkę, a 5,2% na psychologa lub pedagoga. 1,6% wymieniło kogoś innego, w większości przypadków chodziło o dziewczynę lub chłopaka.

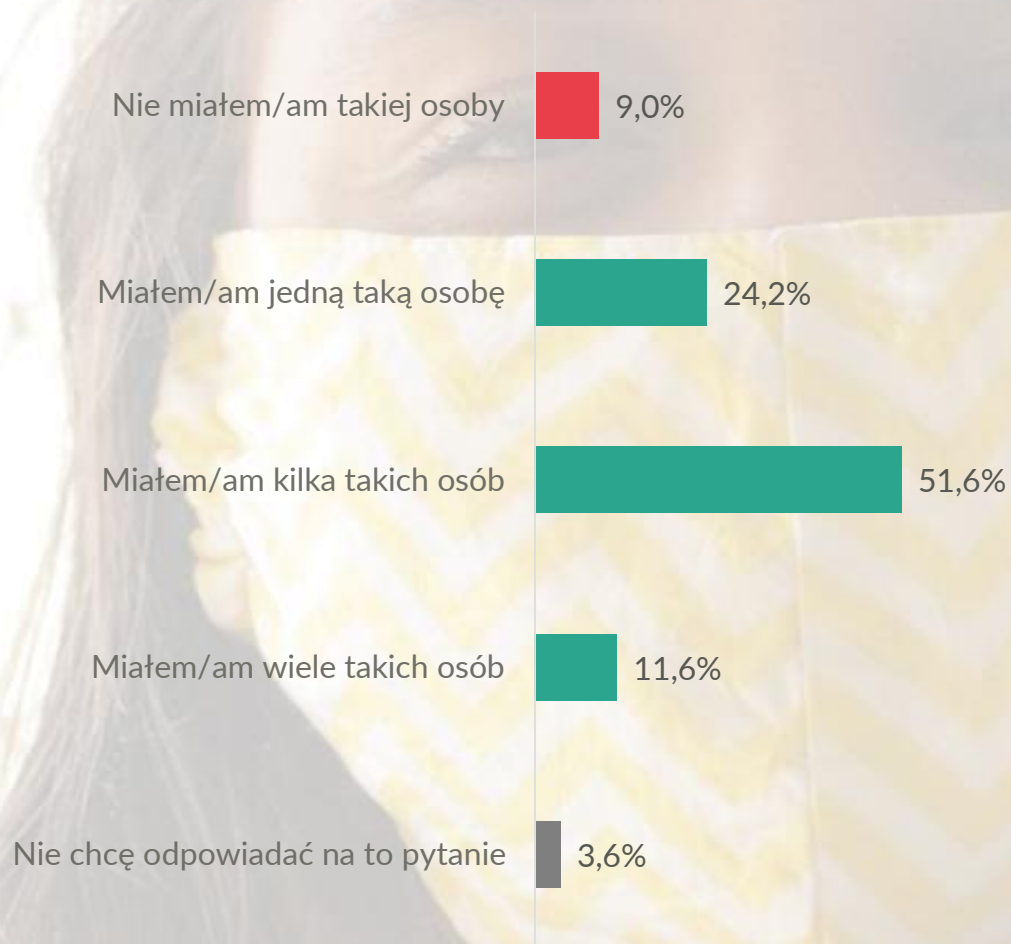

- Nastolatki, które doświadczyły w pierwszym okresie pandemii krzywdzenia częściej niż pozostałe (16,9% vs 6%, $p < 0,05$) przyznawały, że nie mają w swoim otoczeniu osoby, do której mogłyby się zwrócić w trudnej sytuacji.
- Natomiast respondenci, którzy w tym czasie nie doświadczyli żadnej formy przemocy częściej niż inni (57,4% vs 36,0%, $p < 0,05$), deklarowali, że mają kilka osób, na których wsparcie mogą liczyć.

Wykres 21. Wsparcie społeczne w pierwszym okresie pandemii, N=500

Czy w pierwszym okresie pandemii miałeś/aś w swoim otoczeniu osobę, do której mogłeś/aś się zwrócić w trudnej sytuacji?

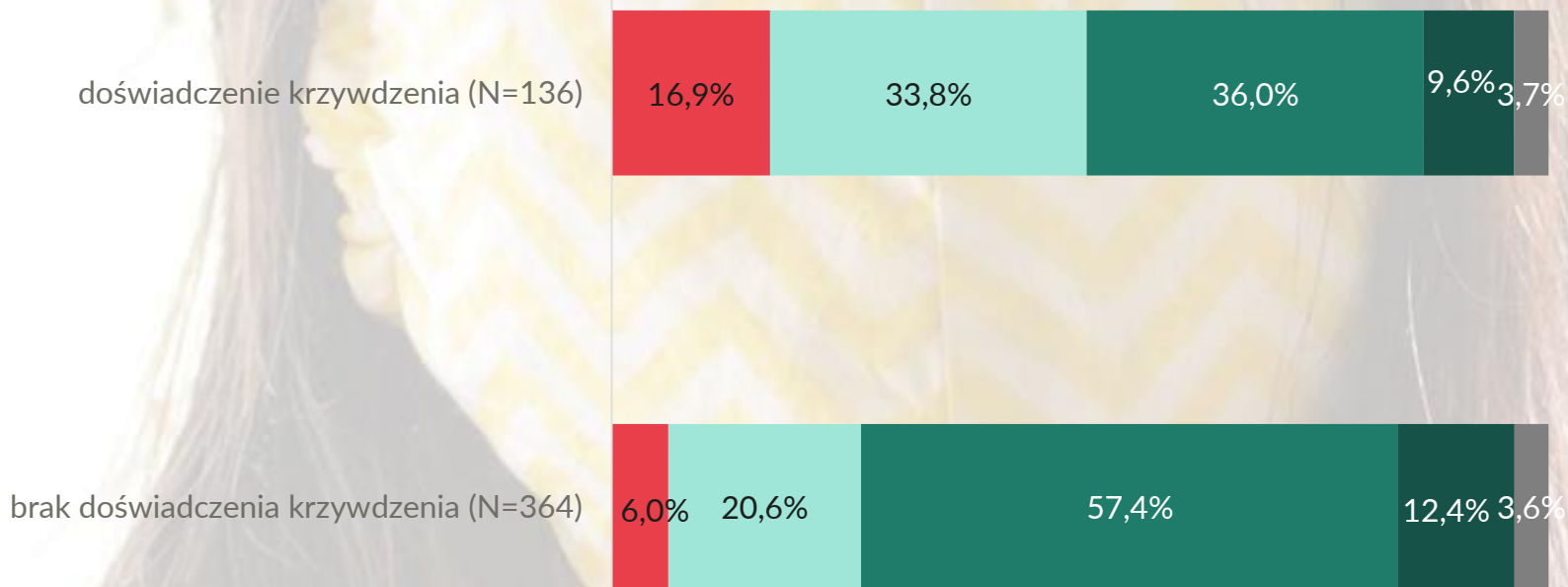

Wykres 22. Wsparcie społeczne w pierwszym okresie pandemii, N=500

Czy w pierwszym okresie pandemii miałeś/aś w swoim otoczeniu osobę, do której mogłeś/aś się zwrócić w trudnej sytuacji?

- Nie miałem/am takiej osoby
- Miałem/am jedną taką osobę
- Miałem/am kilka takich osób
- Miałem/am wiele takich osób
- Nie chcę odpowiadać na to pytanie

Wykres 23. Osoby, ze strony których badani otrzymywali wsparcie społeczne, N=500

Wnioski

- Sytuacja nastolatków w pierwszym okresie pandemii była zróżnicowana.
- Przebywanie w domu nie uchroniło nastolatków przed doświadczeniem krzywdzenia.
- Dziewczyny częściej niż chłopcy doświadczały krzywdzenia i gorzej oceniały zarówno swoje samopoczucie, jak i zadowolenie z życia.
- Mieszkańcy wsi częściej niż mieszkańcy miast deklarowali doświadczenie przemocy ze strony bliskich dorosłych, wykorzystywania seksualnego z kontaktem fizycznym oraz bycie świadkiem przemocy w domu.
- Nastolatki w wieku 16-17 lat częściej niż młodsze w wieku 13-15 lat deklarowały doświadczenie przemocy ze strony bliskich dorosłych, wykorzystywania seksualnego bez kontaktu fizycznego oraz bycie świadkiem przemocy w domu.
- Osoby, które doświadczyły krzywdzenia częściej niż pozostałe, nie mogły liczyć na żadne wsparcie społeczne.

Rekomendacje

- Upowszechnienie opartych na dowodach programów profilaktycznych, skierowanych zarówno do dzieci, jak i rodziców, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów zdrowia psychicznego i przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu dzieci.
- Prowadzenie wnikliwego monitoringu skali problemu krzywdzenia dzieci oraz ewaluacji oferowanej pomocy.
- Promowanie równego zaangażowania w wychowanie zarówno matek, jak i ojców, prowadzenie powszechnych programów podnoszenia umiejętności rodzicielskich.
- Przejrzenie programów nauczania pod kątem zmniejszenia obciążeń dla uczniów oraz przeprowadzenie pogłębionej diagnozy przyczyn stresu związanego ze szkołą.
- Poprawa koordynacji prowadzonych działań poprzez m.in. stworzenie krajowego planu działań na rzecz ochrony dzieci.

- Rozwijanie sieci centrów pomocy dzieciom, czyli skutecznych, opartych na dowodach, kompleksowych i stabilnych modeli pomocy dzieciom pokrzywdzonym przestępstwem.
- Wprowadzenie prawnego wymogu ustanowienia *Polityki ochrony dzieci* w każdej instytucji, w której przebywają dzieci.
- Ciągłe podnoszenie kompetencji przedstawicieli wszystkich służb, działających na rzecz ochrony dzieci przed krzywdzeniem.
- Zwiększenie świadomości i gotowości do informowania organów ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę dziecka.

Bibliografia

- Hamby, S. L., Finkelhor, D. (2004). *The Comprehensive Juvenile Victimization Questionnaire*. Durham, NH: University of New Hampshire.
- Hamby, S. L., Finkelhor, D., Ormrod, R. K., Turner, H. A. (2004). *The Juvenile Victimization Questionnaire (JVQ): Administration and scoring manual*. Durham, NH: Crimes against Children Research Center.
- Hamby, S., Finkelhor, D., Turner, H., Kracke, K. (2011). *The Juvenile Victimization Questionnaire toolkit*.
- Włodarczyk, J., Makaruk, K. (2013). *Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci. Wyniki badania*. Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje.
- Włodarczyk, J., Makaruk, K., Michalski, P., Sajkowska, M. (2018). *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci. Raport z badania*. Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.